

Competències bàsiques de l'àmbit social

**A FAVOR
DE L'ÈXIT
ESCOLAR**

Cultura Clàssica

Identificació i desplegament
a l'educació secundària obligatòria

Competències bàsiques de l'àmbit social

Cultura Clàssica

Identificació i desplegament
a l'educació secundària obligatòria

Aquest llibre està publicat amb una llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-SenseObra Derivada 4.0.

No es permet l'ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades.

La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Aquest document ha estat elaborat per un grup de treball coordinat pel Dr. Jaume Sarramona.

© Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

Elaboració: **Direcció General de Currículum i Personalització**

Edició: **Gabinet Tècnic**

1a edició: **març de 2021**

Disseny de la coberta: **Estudi Carme Vives**

Índex

Presentació	4
Introducció	5
Competències bàsiques de Cultura Clàssica	7
Dimensió temporal i espacial	8
• Competència 1. Relacionar els diferents models d'organització política, social, econòmica i territorial del període grecoromà amb el moment històric actual.....	9
Dimensió patrimonial	15
• Competència 2. Interpretar les cosmovisions que contenen les manifestacions culturals grecoromanes i establir vincles amb els temps actuals.....	16
• Competència 3. Valorar el patrimoni cultural grecoromà com a herència rebuda del passat, per defensar-ne la conservació	22
Dimensió lingüística i literària	26
• Competència 4. Reconèixer i valorar com a llengües originàries la llengua grega i la llengua llatina, i conèixer els principals autors i autores de la seva literatura.....	27
Annex 1	
Relació entre continguts clau i continguts curriculars	32
Annex 2	
Competències i nivells de gradació	33
Annex 3	
Portals de referència del Departament d'Educació	34

Presentació

El Govern de la Generalitat de Catalunya, mitjançant el Departament d'Educació, promou i lidera una ofensiva de país a favor de l'èxit escolar, amb l'objectiu de millorar els resultats educatius i reduir les taxes de fracàs escolar i d'abandó dels estudis.

La Unió Europea ha establert objectius educatius en la Resolució del Consell relatiu a un marc estratègic per a la cooperació europea en l'àmbit de l'educació i la formació amb vista a l'Espai Europeu d'Educació i més enllà (2021-2030). En virtut d'aquesta cooperació, Catalunya es compromet a dedicar esforços pel que fa a la prioritat estratègica primera, que consisteix en el compromís d'augmentar la qualitat, l'equitat, la inclusió i l'èxit en tots els àmbits de l'educació i la formació, així com pel que fa als altres quatre objectius estratègics inclosos en la Resolució.

També es tindran en compte els objectius de desenvolupament sostenible (ODS), inclosos en la resolució "Agenda 2030: transformar el nostre món", que el setembre de 2015 l'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar, per tal de definir un full de ruta unificat per fer front als reptes globals de la humanitat. El Departament d'Educació, d'acord amb les seves competències, coordina l'ODS 4 (educació de qualitat), tot i que això no exclou que el Departament pugui estar implicat en altres fites i compromisos vinculats a altres ODS, atès el caràcter transversal de l'Agenda 2030.

D'altra banda, d'acord amb l'article 97 de la LEC (Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació), els centres exerceixen l'autonomia pedagògica, a partir del marc curricular establert en el Decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, on es concreten les competències bàsiques, els continguts i els criteris d'avaluació.

Dins d'aquest marc de referència, el Departament d'Educació ha impulsat l'elaboració de diversos documents per al desplegament i concreció de les competències associades a les diferents matèries del currículum. El document que ara presentem correspon a les competències bàsiques de l'**àmbit social** per a la matèria optativa de Cultura Clàssica, a l'educació secundària obligatòria.

Els elements que componen el document aporten informació relativa a la gradació de l'assoliment de les competències de l'àmbit, la identificació dels continguts clau associats a cada competència, les orientacions metodològiques per a l'aplicació a l'aula, exemples d'activitats d'avaluació amb indicadors relacionats amb els diferents graus d'assoliment i, finalment, una referència als recursos actualment disponibles on es poden trobar exemples pràctics d'activitats d'aula relacionats amb el desenvolupament de les competències (aplicació de recursos al currículum - ARC).

Aquest document ha estat elaborat amb la participació de professionals de professorat dels centres públics de Catalunya.

El treball dut a terme ha de contribuir a continuar avançant en la millora de la qualitat del sistema educatiu del nostre país, en l'actualització professional dels nostres docents i, en definitiva, en la millora de l'èxit educatiu del nostre alumnat.

Josep Bargalló i Valls

Conseller d'Educació

Introducció

El Departament d'Educació ha elaborat aquest document d'orientacions per al desenvolupament de les competències bàsiques en la matèria de Cultura Clàssica de l'educació secundària obligatòria, amb la finalitat d'ajudar els docents a l'hora de desplegar i concretar el currículum d'aquesta matèria.

La matèria de Cultura Clàssica és una optativa que pretén aportar a l'alumnat coneixements sobre la contribució del món clàssic a la civilització occidental en els àmbits literari, artístic, cultural i científic, entre d'altres, perquè reconeguin i valorin alguns elements comuns provinents del món clàssic.

S'estructura en tres dimensions i quatre competències. Cal tenir present que és una matèria d'un curs únicament i és optativa, per tant cal limitar i concretar específicament allò que l'alumnat ha d'assolir en aquest període de temps. Les tres dimensions són les següents: temporal i espacial, patrimonial, i lingüística i literària.

Cada dimensió consta d'una introducció i del desplegament de les competències corresponents, que s'organitzen en els apartats següents:

- **Explicació:** a partir de l'enunciat de la competència s'expliciten els conceptes i els criteris que s'han utilitzat per graduar-ne l'assoliment.
- **Gradació:** s'han establert tres nivells d'assoliment en cada competència: satisfactori (nivell 1), notable (nivell 2) i excel·lent (nivell 3).
- **Continguts clau:** són els continguts fonamentals per adquirir la competència. En l'annex 1 hi ha la correspondència entre els continguts clau i els continguts curriculars relatius a l'ESO.
- **Orientacions metodològiques:** són recomanacions adreçades al professorat sobre activitats i maneres d'implementar-les a l'aula per tal que l'alumnat pugui assolir les competències. Es tracta de propostes que els docents haurien d'adaptar al seu context i que, a la vegada, els poden servir de model per dissenyar-ne de noves.
- **Orientacions per a l'avaluació:** inclouen la gradació de l'assoliment de la competència amb definicions d'indicadors per a cada nivell. A continuació es proposa un exemple d'activitat d'avaluació, amb indicadors dels tres nivells d'assoliment.

El fet que les competències bàsiques de Cultura Clàssica estiguin distribuïdes en tres dimensions (temporal i espacial, patrimonial, i lingüística i literària), permet constatar la relació de la matèria amb l'àmbit social i amb l'àmbit lingüístic. Les dues primeres dimensions estan plenament relacionades amb les dimensions històrica, geogràfica, i cultural i artística de l'àmbit social. La darrera, la lingüística i literària, connecta amb l'àmbit lingüístic. Esdevé molt important aquesta relació perquè l'alumnat sigui conscient que la matèria de Cultura Clàssica constitueix un vessant més de dos àmbits que ja està treballant.

Els continguts clau estan totalment interrelacionats. Per poder entendre una civilització, cal emmarcar-la històricament i geogràfica, i conèixer mínimament la seva cultura escrita i les seves manifestacions artístiques. La funcionalitat, per tant, és clara: l'alumnat ha d'usar els coneixements proporcionats per la matèria per ser capaç de relacionar la seva civilització amb la civilització de la qual és originari i, alhora, poder valorar i respectar el patrimoni heretat. Així, aquest alumnat aconseguirà conèixer les transferències del passat envers l'actualitat, i que se li desvetlli l'interès per la valoració i defensa del patrimoni.

També és molt important el paper dels recursos perquè l'alumnat s'adoni que no només pot conèixer i valorar el món clàssic a través d'informació històrica recollida en textos, mapes, etc., sinó també a partir de les restes que pot observar i valorar en els jaciments i en altres aspectes del patrimoni.

Cal promoure una avaluació que formi part del procés d'ensenyament. Les activitats d'avaluació han de ser diverses i possibilitar que l'alumnat sigui conscient de com es valoren els seus assoliments.

Les civilitzacions clàssiques, Grècia i Roma, són certament singulars en relació amb altres cultures humanes: ni han desaparegut del tot, ni han estat totalment integrades pels seus descendents. Els homes i les dones que han viscut en els territoris que ocupaven aquestes civilitzacions clàssiques hi han retornat de forma continuada per tal d'enriquir, en qualsevol àmbit, les pròpies cultures. D'altra banda, la civilització occidental no es pot entendre sense la presència de la tradició cultural grecoromana que, tant o més que d'altres, li confereix elements unitaris característics.

A partir de la comparació constant entre el nostre món i els diferents aspectes dels clàssics grecoromans, l'alumnat ha de copsar aquells àmbits dels quals som hereus directes, aquells dels quals ho som de forma indirecta perquè han estat reinterpretats pels homes i les dones d'altres èpoques, i aquells altres en què hi ha clares divergències, fruit de l'assimilació d'altres tradicions i de l'evolució històrica.

Aquesta matèria vol contribuir a la millora de la formació humanística de l'alumnat, proporcionant una base sòlida per consolidar coneixements no únicament de les ciències humanes i socials, sinó també de les disciplines científiques i tècniques. Aquest és el motiu pel qual és adequat cursar Cultura Clàssica a 3r d'ESO, ja que l'alumnat, per una banda, ja ha treballat a 1r d'ESO aquestes civilitzacions i el seu paper en el desenvolupament de la civilització actual, i, per l'altra, ja ha assolit un nivell de maduresa suficient per poder analitzar, valorar i relacionar el paper del món grecoromà en el context actual.

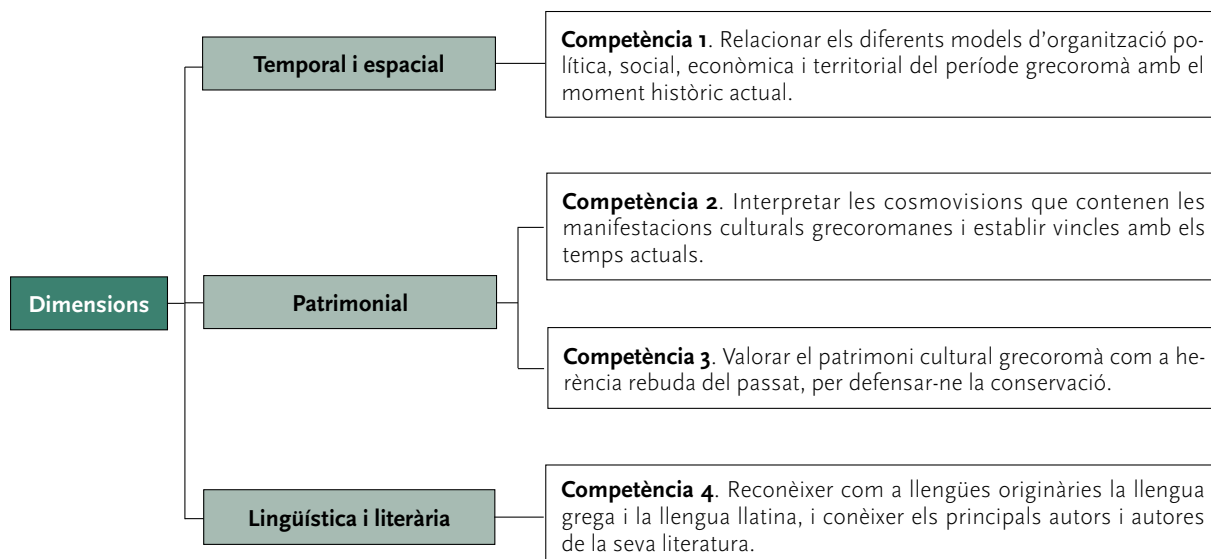
A més a més, Cultura Clàssica està relacionada amb la matèria de Ciències Socials: Geografia i Història de 3r d'ESO, amb la qual coincideix en el temari en els conceptes de: formes de govern; organització política i divisió del territori; formació i estructura de les ciutats; religió d'altres cultures o bé de la civilització occidental en un altre moment històric, i l'art europeu dels segles XVI i XVII: l'humanisme, el Renaixement i el Barroc, molt relacionats amb el ressorgiment de l'admiració envers la civilització grecoromana.

Així mateix, cursar Cultura Clàssica esdevé gairebé imprescindible per a l'alumnat que vol cursar Llatí a 4t d'ESO. De fet, Llatí es complementa totalment amb Cultura Clàssica.

Aquesta matèria està molt connectada amb l'àmbit de cultura i valors (Cultura i Valors Ètics), amb dues competències, la C7 (Comprendre i valorar el nostre món a partir de les arrels culturals que l'han configurat) i la C8 (Copsar les dimensions ètiques dels grans relats literaris i de les obres artístiques), i amb l'àmbit artístic (Educació Visual i Plàstica) amb la C8 (Valorar amb respecte i sentit crític les produccions artístiques en els seus contextos i funcions).

Al final del document hi ha una sèrie d'annexos. En l'annex 1 hi ha la relació entre continguts clau i continguts curriculars. L'annex 2 resumeix la relació de les competències i els nivells de gradació. En l'annex 3 hi ha els portals de referència del Departament d'Educació.

Competències bàsiques de Cultura Clàssica

Dimensió temporal i espacial

Els aprenentatges vinculats a la dimensió històrica i espacial permeten a l'alumnat conèixer i comprendre els fenòmens relacionats amb la civilització clàssica, perquè sigui capaç de reconèixer diversos aspectes de la cultura grecollatina pel que fa als seus models d'organització política, social, econòmica i territorial.

Aquesta dimensió té com a finalitat el desenvolupament del pensament i la consciència històrica en l'alumnat mitjançant les capacitats que possibiliten donar sentit al passat grecoromà i comprendre els fets i els fenòmens històrics, situar-se en el present i poder prendre decisions de futur.

Quant a la qüestió espacial, aquesta dimensió ha de possibilitar que l'alumnat s'apropii dels espais que ocupa i pugui apreciar-ne l'origen i l'evolució. Una apropiació desitjable de l'espai comporta fer-ne un ús racional, habitar-lo amb els altres, organitzar-lo i administrar-lo de forma sostenible per garantir el seu futur. Per fer-ho possible, esdevé molt important conèixer quin va ser el seu ús, com es va habitar, organitzar i administrar aquest mateix espai en un passat tan significatiu com el que va representar el món grecoromà.

Aquesta dimensió té una competència:

- **Competència 1.** Relacionar els diferents models d'organització política, social, econòmica i territorial del període grecoromà amb el moment històric actual.

COMPETÈNCIA 1

Relacionar els diferents models d'organització política, social, econòmica i territorial del període grecoromà amb el moment històric actual

Explicació

Aquesta competència pretén que els i les alumnes prenguin consciència que són ciutadans d'un món global que s'arrela en el món clàssic. Així doncs, el món actual, en una part molt important i significativa, és fruit de la cosmovisió grecoromana.

Per assolir la competència, els i les alumnes han de disposar de coneixements bàsics i rellevants sobre els models d'organització política i econòmica de les societats de Grècia i Roma i dels territoris que les constitueïen. Mitjançant aquest coneixement, podran descobrir l'impacte que van produir aquests models en la societat occidental.

L'assoliment d'aquesta competència ha de permetre a l'alumnat relacionar fets, causes i conseqüències esdevinguts en el període grecoromà, i explicar part de l'ideari en què es basa la manera d'entendre la política, l'economia, la societat i el territori avui en dia.

En aquesta competència l'alumnat haurà de transferir competències adquirides en el marc d'altres matèries, especialment la de Ciències Socials: Geografia i Història. De manera específica, caldrà remetre's a la competència 1 (Analitzar els canvis i les continuïtats dels fets o fenòmens històrics per comprendre'n la causalitat històrica), la competència 2 (Aplicar els procediments de la recerca històrica a partir de la formulació de preguntes i l'anàlisi de les fonts, per interpretar el passat) i la competència 3 (Interpretar que el present és el producte del passat, per comprendre que el futur és fruit de les decisions i accions actuals), ajustant els continguts clau a referències del període clàssic (Grècia i Roma).

La competència s'assoleix en tres nivells, segons sigui la completesa dels coneixements i models que es

treballen. En el primer nivell, l'alumne o alumna sap situar en l'espai i en el temps la civilització grega i romana i identificar els elements que donen identitat als seus models d'organització; així mateix, estableix una relació amb l'organització de la societat en què viu. En el segon nivell, l'alumne o alumna analitza aquests models d'organització i els relaciona amb els models actuals, i en treu conclusions. En un tercer nivell, l'alumne o alumna argumenta una justificació de l'evolució dels models organitzatius grecoromans fins a l'actualitat.

Gradació

- 1.1. Situar en el temps i en l'espai la civilització grega i romana, assenyalar els elements més rellevants dels models d'organització d'aquesta civilització i relacionar-ho amb l'actual.
- 1.2. Situar en el temps i en l'espai la civilització grega i romana, i contrastar-ne les similituds i diferències amb l'actual.
- 1.3. Situar en el temps i en l'espai la civilització grega i romana, i treure conclusions del contrast entre aquestes civilitzacions i diversos moments històrics actuals.

Continguts clau

- Geografia i organització territorial de la Grècia i Roma antigues.
- Trets més significatius de la història de Grècia i Roma.
- Organització política en el món antic, principals sistemes de govern.
- La societat en el món antic.

Orientacions metodològiques

Per desenvolupar aquesta competència l'alumnat ha de prendre consciència de la importància i de la influència dels fets històrics del període grecoromà respecte al moment històric present.

Així mateix, és necessari que l'alumnat assolixi uns coneixements bàsics sobre en quins espais geogràfics es van desenvolupar la civilització grega i la civilització romana, i quins van ser els seus sistemes polítics més representatius, els seus sistemes econòmics més significatius i les institucions que van vertebrar la seva societat.

Els i les alumnes han de ser capaços de realitzar una comparativa general amb el moment històric actual, assenyalant-ne les transferències. S'entén per transferència històrica l'explicitació dels contrastos i les similituds que es poden observar entre diverses èpoques, espais i cosmovisions, tant sincrònicament com diacrònicament.

Cal tenir present la vinculació d'aquesta competència amb les de l'àmbit social, com ja s'ha comentat en la introducció. Així doncs, cal emprar la lectura i interpretació de mapes, plànols i imatges de l'època clàssica com a suport de qualsevol dels temes que es tractin. A continuació s'ofereix una proposta sobre el desenvolupament cronològic que es pot seguir a classe.

En primer lloc, és convenient relacionar la temàtica tractada amb els interessos personals i els coneixements previs de l'alumnat per tal de motivar-lo, mitjançant imatges, fragments de pel·lícules o sèries, còmics, referències a jocs d'ordinador, etc. Una vegada feta certa immersió en el món antic, arriba el moment de situar-los espacialment amb mapes de l'època, constatant l'evolució espacial amb la variable temporal.

A continuació es pot reflexionar sobre els sistemes de govern. És necessari iniciar una comparativa entre els diferents models clàssics (monarquia, tirania, democràcia, república, imperi) i els models actuals (monarquia parlamentària, república, dictadura), sempre intentant explicar que les comparatives simples ens poden dur a l'anacronisme i que cal entendre la comparativa des del punt de vista de l'evolució. El fet d'analitzar la manera de governar-se al món clàssic i l'actual, permet aprofundir en la constatació de la diversitat dels sistemes de govern de l'actualitat, i fer una reflexió diacrònica i sincrònica ensems.

De la manera de governar-se es passa a la manera d'organitzar-se socialment. Es pot treballar des de dos eixos principals: el concepte de classe social i el concepte de ciutadania. Ambdós conceptes, en els contextos de diversitat cultural que han esdevingut els nostres centres educatius, ens serviran per crear debat i plantejar la possible revisió del món en què vivim ara.

A partir del funcionament del món antic (qui podia ser ciutadà?, qui tenia drets i quins drets?, l'evolució de les classes socials des dels patricis i plebeus de la monarquia a l'aparició de la classe eqüestre a partir de la república, el paper de la dona, els esclaus...) hom es replanteja, o fins i tot es planteja per primer cop, com funciona tot plegat en la societat en què viu, se situa, i utilitza l'esperit crític: com funciona actualment l'adquisició de la ciutadania?, encara hi ha esclaus?, des de quan vota la dona?, podem parlar encara de classes socials?

També cal emplaçar l'alumnat a identificar i reconèixer que la manera de viure en família no és gratuïta, és tradicional. El món clàssic ja vivia en família (extensa) i aquesta institució era bàsica tant en l'àmbit social com en el religiós. És important induir-los a la comparativa, però subratllant les diferències sorgides al segle XXI, sense oblidar la similitud amb el món clàssic quant al fet que la família segueix sent un element imprescindible socialment i cultural avui en dia.

Una proposta de temporització podria ser un repartiment dels continguts clau en tres moments. Primer es treballaria a fons el contingut clau 1, introduint els coneixements previs i situant-los en l'espai i en el temps; després, es podria seguir amb els continguts clau 2 i 3, facilitant la relació entre història i política, o el fet que

la història està relacionada amb la manera d'organitzar-se políticament. Finalment, s'acabaria amb el contingut clau 4: assumits el temps, l'espai, la història i l'organització política d'una societat, es pot entendre millor la seva organització social.

Analitzar aquests aspectes ens durà, de manera transversal, a tocar la temàtica històrica, l'urbanisme, la religió, l'exèrcit, els moments d'oci, etc. Cal fer-ho sempre des del punt de vista inclusiu, mai separat de l'àmbit que s'estigui treballant. Per exemple, si fem una activitat sobre les classes socials, podem basar-la en l'assistència als espectacles: qui hi podia assistir?, quins llocs ocupaven segons la classe social?, quina era la temàtica?, quin paper hi tenia la religió? A partir d'aquí, es pot treballar l'edifici, les seves parts i funcions, el paper que van tenir en cada tipus de govern, i quina relació hi havia entre els espectacles grecs i els romans. Segurament es pot començar pel teatre, on la comparativa produeix resultats molt clars.

Per tal que cada unitat didàctica es pugui treballar de manera adequada, podem realitzar activitats diverses, atractives i entretingudes per a l'alumnat. Ja hem citat com a metodologia la comparativa, l'anàlisi, la interpretació de mapes, la reflexió en grup.

Quant a recursos, es poden construir maquetes, visionar fragments de pel·lícules i sèries, elaborar un vocabulari temàtic, llegir textos, dur a terme una representació teatral o practicar jocs interactius (per exemple, el joc de taula Pompeia...).

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació de les competències tracta de comprovar si els i les alumnes són capaços d'identificar les repercussions del passat grecoromà en el seu present. Cal haver treballat prèviament a l'aula el funcionament de les societats grega i romana i la seva cosmovisió. Els i les alumnes s'han d'haver apropiat dels coneixements suficients per poder identificar, relacionar i treure conclusions de l'evolució d'un moment històric a l'altre.

Aquest esquema d'actuació pot tenir en compte:

- L'anàlisi de les característiques de les societats grega i romana.
- La identificació dels elements que poden ser comparats amb les característiques del model de societat actual.
- Les estratègies que permetin relacionar les societats del passat i del present, i concloure'n (transferències) els canvis i evolucions.

Si l'esquema està interioritzat i s'ha aplicat a diverses activitats a l'aula, l'alumnat no tindrà dificultats per transferir-ho a una situació nova a l'hora de l'avaluació. Les activitats d'avaluació s'hauran de simplificar o delimitar en relació amb les activitats d'aprenentatge i hauran d'aportar les fonts d'informació complementàries perquè l'alumnat pugui tenir prou dades per interpretar la situació proposada.

L'avaluació d'aquesta competència es fonamenta en dos eixos: el coneixement del món clàssic quant a organització social i territorial, i la vivència que té l'alumnat del mateix concepte però en el seu món actual. A partir de la comparativa entre els dos mons, l'alumnat pot reflexionar sobre l'evolució territorial i social, relacionar-ho i contrastar-ho per treure'n conclusions.

Per avaluar els diversos nivells d'assoliment d'aquesta competència poden ser útils indicadors com els que es descriuen a continuació.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Extreu la informació bàsica de les fonts.	Extreu diferents informacions de les fonts i les organitza.	Extreu la majoria de la informació de les fonts i les organitza.
Proposa elements comparatius bàsics que es poden relacionar amb el seu moment històric.	Proposa i organitza elements comparatius diversos que es poden relacionar amb el seu moment històric.	Proposa i organitza la majoria dels elements que es poden relacionar amb el seu moment històric.
Realitza una comparativa, a partir del que ha treballat en l'apartat anterior.	Realitza una comparativa en què es poden reflectir els elements que ha deduït en l'apartat anterior.	Realitza una comparativa de la majoria dels elements constatats en l'apartat anterior.
Pot explicar les semblances i les diferències entre els dos moments històrics.	Explica semblances i diferències entre els dos moments històrics i n'explicita el contrast.	Explica les semblances i les diferències de la majoria dels elements constatats entre els dos moments històrics.
Justifica i argumenta de manera bàsica la relació històrica.	Treu conclusions variades sobre la transferència històrica.	Treu conclusions riques i interconnectades sobre la transferència històrica.
...	...	...

Un exemple d'activitat podria ser la següent:

Saps quin és l'origen d'Europa?

Es proposa als alumnes que identifiquin dos mapes (que se'ls proporciona), els situïn en la seva època i els relacionin per tal de saber el paper de l'Imperi romà en la creació de la idea d'Europa. Aquesta relació ha de tenir en compte el canvi territorial i polític.

En aquest cas s'ha escollit un mapa de l'Imperi romà de l'any 117 aC i un mapa polític de l'Europa actual.

Activitat

Quina relació hi ha entre l'expansió de l'Imperi romà i l'origen d'Europa? A partir dels mapes que et proporcionem has de saber justificar una resposta.

Per fer-ho, pots tenir en compte les següents qüestions:

- Constata els límits territorials de cada mapa: s'han mantingut les fronteres entre territoris? Quines diferències i/o similituds hi observes?
- Identifica el canvi polític: es pot observar una equivalència entre els espais i els noms de les províncies romanes i els països actuals?
- Fes una taula comparativa amb tota la informació de què disposes.
- Justifica i argumenta les semblances i les diferències amb les teves paraules.

Font: Andrei nacu a la Wikipedia anglesa. Versió espanyola, Nachosan

Font: Viquipèdia

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna és capaç de situar ambdós mapes en el temps, extreure informació i proposar elements comparatius, i justifica i argumenta de manera bàsica les semblances i les diferències entre els dos moments històrics.

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna és capaç de situar ambdós mapes en el temps, extreure informació, proposar i organitzar els elements comparatius, exposar les semblances i les diferències, i treure conclusions variades sobre la transferència històrica.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna és capaç de situar ambdós mapes en el temps, extreure la majoria d'informació, proposar i organitzar la majoria d'elements comparatius, i treure conclusions riques i interconnectades sobre la transferència històrica.

Dimensió patrimonial

La dimensió patrimonial està relacionada amb la dimensió cultural i artística de la matèria Ciències Socials: Geografia i Història. Els aprenentatges estan vinculats al reconeixement i a la valoració crítica de les aportacions artístiques de la civilització clàssica en la formació de la cultura pròpia.

L'aproximació a les diferents manifestacions i llenguatges culturals de la civilització grecoromana implica el desenvolupament en els alumnes de la sensibilitat estètica i la capacitat de reflexió crítica en contextos diversos, adquirint consciència de pertinença a una cultura que comparteix arrels comunes amb d'altres, en valorar la pervivència de la cultura clàssica en contextos diversos.

En síntesi, el conjunt de coneixements que configuren els aprenentatges vinculats a la dimensió patrimonial es relacionen amb la valoració de les diverses manifestacions culturals; la capacitat d'interpretar i apreciar l'art i altres manifestacions culturals i de gaudir-ne; el desig i la voluntat de cultivar la pròpia capacitat estètica i creadora; la promoció d'una actitud oberta, respectuosa i crítica cap a la diversitat d'expressions culturals; i, finalment, un interès per participar en la vida cultural i per contribuir a la selecció i conservació del patrimoni cultural, tant de la pròpia comunitat, com de les altres comunitats i cultures, de manera especial aquelles a les quals pertanyen persones de l'entorn del centre educatiu.

La dimensió patrimonial inclou les següents competències:

- **Competència 2.** Interpretar les cosmovisions que contenen les manifestacions culturals grecoromanes i establir vincles amb els temps actuals.
- **Competència 3.** Valorar el patrimoni cultural grecoromà com a herència rebuda del passat, per defensar-ne la conservació.

COMPETÈNCIA 2

Interpretar les cosmovisions que contenen les manifestacions culturals grecoromanes i establir vincles amb els temps actuals

Explicació

Per interpretar les cosmovisions que contenen les manifestacions culturals grecoromanes s'han d'analitzar aquestes manifestacions. Per analitzar s'entén el fet d'identificar, comparar i contrastar elements. Així doncs, i per tal d'acordar la definició dels conceptes, *identificar* correspondria a reconèixer els elements constitutius de l'observació. *Comparar* equivaldria a considerar si aquests elements tenen algun tipus de relació. Finalment, *contrastar* seria aprofundir en el tipus de relació que s'estableix entre els elements.

Per a l'assoliment de la competència és necessari el coneixement de les manifestacions culturals grecoromanes (l'arquitectura, la pintura, l'escultura, els mosaics, els monuments de caràcter representatiu) i les habilitats que desenvolupa l'alumnat per interpretar-les, apreciar-les i gaudir-ne. Tot això, des d'una actitud empàtica i respectuosa, que permeti a l'alumnat situar cada manifestació o producció cultural en el context en què ha estat creada, vincular-la als seus creadors, sempre que sigui possible, i contextualitzar-la en la seva època. Això li permetrà interpretar la cosmovisió del món i la finalitat amb què es va realitzar.

Aquesta competència haurà de mobilitzar el coneixement de les principals tècniques, estils, recursos, convencions i finalitats dels diferents llenguatges artístics utilitzats per la cultura grecoromana. Es proposa destacar aquelles obres, persones i manifestacions més importants d'aquesta cultura i el patrimoni cultural grecoromà que ens ha arribat, tant material com immaterial, fent especial èmfasi en allò que tenim present en la nostra societat. També cal valorar les creacions que ens han llegat les dones del món grecoromà.

El diàleg entre passat, present i futur ha de permetre comprendre les finalitats socials i artístiques de les diverses manifestacions culturals que s'han creat a partir del món grecoromà. Aquesta competència comporta identificar la rellevància representativa, expressiva i comunicativa que els factors estètics han tingut i tenen en la vida quotidiana de les persones i de les societats.

Així mateix, aquesta competència està vinculada amb la competència 8 (Analitzar les manifestacions culturals i relacionar-les amb els seus creadors i la seva època, per interpretar les diverses cosmovisions i la seva finalitat) de l'àmbit social.

La gradació dels nivells d'assoliment d'aquesta competència té en compte la complexitat de la interpretació de les cosmovisions a partir de l'anàlisi dels elements culturals i artístics, i la comprensió de les finalitats per a les quals es van crear. Així, en un primer nivell, l'alumne o alumna hauria d'explicar algunes característiques de les manifestacions culturals de la civilització grecoromana, contextualitzar-les, comprendre'n les finalitats i constatar alguna relació amb l'època actual. En un segon nivell, hauria de ser capaç de comparar-les i relacionar-les amb l'època actual. I en un tercer nivell, l'alumne o alumna hauria d'analitzar-les per comprendre els canvis i les continuïtats de les manifestacions culturals en relació amb el món actual.

Gradació

- 2.1.** Explicar les cosmovisions grecoromanes a través de la identificació d'algunes característiques de diverses manifestacions culturals i relacionar-les amb l'època actual.
- 2.2.** Explicar les cosmovisions grecoromanes a través de la comparació de diverses manifestacions culturals i relacionar-les amb l'època actual.
- 2.3.** Explicar les cosmovisions grecoromanes a partir del contrast de manifestacions culturals i relacionar-les amb l'època actual.

Continguts clau

- Presències femenines i el seu llegat en el món grecoromà.
- Principals manifestacions artístiques grecoromanes en el seu context històric.
- Mitologia grecoromana i religió.

Orientacions metodològiques

Per desenvolupar aquesta competència l'alumnat ha d'interpretar la manera d'entendre el món antic a partir de les manifestacions culturals com la resposta humana als mateixos problemes al llarg del temps: explicació de fenòmens i fets naturals incomprensibles des de la raó, representació de creences, formes de celebració comunitària, expressió de la creativitat a partir de models formals de l'època, o signes del poder social de les classes dominants. Per això, el professorat ha de donar les claus perquè els i les alumnes puguin descriure les característiques formals i interpretar-les a partir del context històric grecoromà en què van ser creades i saber justificar la intencionalitat dels seus creadors.

El professorat ha de potenciar que l'alumnat reflexioni sobre:

- la intenció i les finalitats tant dels creadors com de les persones que encarregaven les obres d'acord amb la seva posició política, social i econòmica;
- l'anàlisi de les necessitats, els interessos i les creences que hi havia darrere;
- els canvis en l'ús dels materials i les solucions tècniques que han condicionat aquestes manifestacions;
- si és possible que aquests condicionaments estiguin presents en l'actualitat en la realització de manifestacions culturals i artístiques.

També és important que els nois i noies desenvolupin estratègies de cerca d'informació en diferents suports, que la sàpiguen seleccionar i utilitzar per enriquir els seus coneixements, valorar diferents punts de vista, argumentar les seves explicacions i poder il·lustrar diferents tipus de text, elaborats individualment o en grup. En aquest punt és molt important la vinculació d'aquesta competència amb algunes que es treballen en l'àmbit social.

El docent haurà de ser capaç de proporcionar a l'alumnat descriptors formals que segueixin una lògica interna coherent per reconèixer les característiques bàsiques de les diverses manifestacions culturals i artístiques grecoromanes. En el cas de les obres d'art, l'alumnat haurà de plantejar-se i respondre qüestions com ara: com és formalment; en quin any o període i on es va crear; què representa; qui ho va encarregar i per a què; quina forma té; quins materials es van utilitzar; quina dificultat o aportació tècnica representa; què en sabem de la societat del moment; què sabem de l'autoria; quines semblances i diferències manté l'obra amb altres obres o produccions artístiques del mateix període històric; i, finalment, quina influència ha tingut en les manifestacions culturals i artístiques de l'actualitat.

És important que els i les alumnes puguin analitzar manifestacions artístiques i culturals grecoromanes (l'arquitectura, l'escultura, la pintura...) i els diferents usos dels espais i de la creació artística, així com els canvis més rellevants que s'han donat en el moment històric actual. Per això el professorat haurà de seleccionar les obres artístiques i les manifestacions culturals més significatives de les civilitzacions grega i romana, en funció de la seva capacitat expressiva, creativa o tècnica. Així mateix, caldrà que cerqui manifestacions artístiques i culturals relacionades amb les grecoromanes, per exemple, quant a temàtica. Si tractem la mitologia, a més a més dels quadres i les escultures d'artistes reconeguts, podem utilitzar manifestacions més properes a l'alumnat com el manga o jocs de taula...

Els contextos didàctics per posar-ho en pràctica poden ser l'entorn escolar, l'àmbit local o comarcal i l'entorn global.

Les activitats didàctiques recomanades són: les visites a exposicions, museus, jaciments propers o camps d'prenentatge. La realització d'itineraris historicoartístics permet l'observació i interpretació directa, mentre que l'ús de les TIC permet l'observació i interpretació indirecta. En aquest sentit, són un recurs molt potent les visites virtuals als principals museus, jaciments o obres arquitectòniques més rellevants de tot el món grecoromà.

Qualsevol visita o itinerari cal que vagi acompanyat d'una recerca d'informació prèvia i d'una proposta didàctica per treballar *in situ*. Per exemple, si es fa una visita a Tarraco, primer caldrà treballar a l'aula el concepte de ciutat romana, les parts i funcions, els monuments, la singularitat de la planta de Tarraco, el seu paper com a capital de província en un moment històric determinat, etc. Això es pot fer a partir d'un dossier que el professorat tingui preparat amb anterioritat, amb la possibilitat d'haver visualitzat prèviament un documental sobre Tarraco, o bé distribuint els i les alumnes en grups i responsabilitzant cada grup d'una part dels conceptes que caldrà aprendre i aprofundir, i després, quan s'estigui realitzant l'activitat, cada grup s'encarregarà d'explicar a l'aula el que ha treballat *in situ*. També és aconsellable la realització de tallers en les visites als museus o als jaciments.

Finalment, en arribar al centre, cal posar en comú, en petits grups, els aprenentatges adquirits per fer posteriorment una discussió o debat col·lectiu a partir de qüestions o problemes: Cal conservar totes les obres d'art grecoromanes? Qui decideix conservar-les o no? Amb quina finalitat? Si són patrimoni de tots, no haurien d'estar en el seu lloc d'origen? Per què no hi són? Es pot acompanyar d'un treball posterior amb notícies dels mitjans de comunicació sobre les descobertes de nous jaciments arqueològics o de peces grecoromanes, i el seu tractament.

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació d'aquesta competència tracta de comprovar si els i les alumnes són capaços de saber llegir i interpretar manifestacions culturals grecoromanes a partir del seu context històric, així com la intencionalitat dels autors o autores. També cal que puguin relacionar-ho amb una manifestació cultural tant coetània com no coetània.

Els instruments i recursos per a l'avaluació poden ser imatges, fotografies i reproduccions de pintures, escultures, edificacions, ceràmiques, joies, fragments d'obres literàries, documents, etc.

Per avaluar els diversos nivells d'assoliment d'aquesta competència poden ser útils indicadors com els que es descriuen a continuació.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Identifica les característiques formals bàsiques de les manifestacions culturals i en cerca informació.	Reconeix les característiques bàsiques de les manifestacions culturals, en cerca informació i les relaciona amb el possible autor o autora.	Interpreta les manifestacions culturals des de diversos aspectes (autoria, materials, iconografia, tècnica...), les contextualitza i en valora la finalitat.
Identifica el significat de l'obra, a partir de: <ul style="list-style-type: none"> els trets bàsics del llenguatge en què s'expressa, les seves característiques tècniques, el context. 	Interpreta els significats implícits i explícits (funcionalitat, sentiments, idees, finalitats...) de l'obra, i ho relaciona amb: <ul style="list-style-type: none"> la solució tècnica, el llenguatge, el context. 	Valora els significats de l'obra i ho relaciona amb: <ul style="list-style-type: none"> les solucions tècniques, les formes expressives, el context.
Relaciona l'obra grecoromana amb alguna altra obra coetània.	Relaciona l'obra grecoromana amb altres obres coetànies.	Relaciona l'obra grecoromana amb d'altres coetànies i estableix paral·lelismes amb altres obres no coetànies.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Identifica alguns canvis i continuïtats en les manifestacions culturals, en fa una mínima comparativa i ho relaciona amb l'actualitat.	Compara una mateixa manifestació cultural en el passat i en el present i n'analitza l'evolució (ús i funció social, qui l'encarrega, qui l'executa, quins materials s'han fet servir...).	Analitza els canvis i continuïtats que es donen en les manifestacions culturals, relacionant-los amb l'evolució històrica i es planteja la seva perspectiva de futur.
Valora de manera bàsica les característiques formals, el significat de l'obra i els canvis i continuïtats respecte al moment actual.	Valora amb arguments vàlids les característiques formals, el significat de l'obra i els canvis i continuïtats respecte al moment actual.	Valora i argumenta de manera exhaustiva les característiques formals, el significat de l'obra i els canvis i continuïtats respecte al moment actual.
...	...	...

Un exemple d'activitat d'avaluació podria ser la següent:

La mort i l'enterrament

Es proposa als alumnes que analitzin i relacionin dos monuments funeraris de la zona on viuen o on estudien, a partir d'una informació bàsica de cada monument. Aquí s'ofereix un exemple de les comarques tarragonines. Un de l'època romana (la Torre dels Escipions, a la via Augusta, Tarraco) i l'altre del segle XIX (mausoleu del general Prim, cementiri de Reus). Ambdós monuments tenen una història complexa i proporcionen informació sobre l'espai on es podia enterrar, la forma del monument, la denotació de categoria social i l'aspecte religiós.

Aquesta activitat es pot fer en un entorn TIC (aula d'informàtica, tauletes...).

Activitat

Informació:

- Torre dels Escipions: <https://www.mnat.cat/torre-dels-escipions/>
- Mausoleu del General Prim: https://ca.wikipedia.org/wiki/Mausoleu_del_General_Prim

A partir de la informació de la qual disposes, has de dur a terme una comparativa entre dos monuments funeraris i explicitar-ho en una presentació digital.

Per a la presentació cal tenir en compte les següents qüestions:

- De quina època és cada monument?
- On estan situats?
- A qui pertanyen?
- Quines característiques artístiques hi observes?
- Amb quines religions els relacionaries?

A partir de les teves respostes, elabora una presentació en què exposis els elements representatius i les semblances i diferències que hi ha entre ambdós monuments mitjançant un resum i un quadre comparatiu. Finalment, fes una valoració personal argumentada sobre si es pot relacionar amb els enterraments actuals.

Torre dels Escipions, Tarragona. Font: Wikipedia

Mausoleu del general Prim, Reus. Font: Wikipedia

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna identifica els monuments, en cerca informació i en sap fer un resum. Així mateix, elabora un quadre comparatiu que li permet trobar alguna diferència i alguna semblança. Comenta elements que els relacionen amb els enterraments actuals i en dona una opinió personal.

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna identifica els monuments, en cerca informació i en sap fer un resum complet. Així mateix, elabora el quadre comparatiu que li permet trobar les diferències i les semblances, i en treu conclusions. Comenta elements que els relacionen amb els enterraments actuals i en fa una valoració personal argumentada de manera senzilla.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna identifica els monuments, en cerca informació i en sap fer un resum complet. Així mateix, elabora el quadre comparatiu que li permet trobar les diferències i les semblances, i en treu conclusions. Comenta la majoria d'elements que els relacionen amb els enterraments actuals i en fa una valoració personal molt ben argumentada.

COMPETÈNCIA 3

Valorar el patrimoni cultural grecoromà com a herència rebuda del passat, per defensar-ne la conservació

Explicació

Aquesta competència fa referència al coneixement de les obres i manifestacions més destacables del patrimoni cultural grecoromà per valorar-lo i preservar-lo.

El domini d'aquesta competència implica identificar els principals productes i expressions del patrimoni artístic i cultural grecoromà i, alhora, contribuir a difondre el seu coneixement. La participació en la vida cultural de la pròpia comunitat, de manera progressivament autònoma, ha de tenir com a objectiu el foment d'un compromís envers totes les formes culturals i artístiques. Suposa conèixer l'abast cívic del concepte de patrimoni, com a dret de les comunitats i també com a deure d'involucrar-se en la seva defensa i preservació per a les generacions futures.

L'ús didàctic del patrimoni grecoromà pot ajudar a entendre les societats actuals com a resultat d'un procés d'evolució històrica, ja que constitueix una herència que vincula arrels culturals i tradicions; permet valorar els canvis i les continuïtats de maneres de viure, mentalitats, gustos estètics, i també l'organització política, econòmica i social. Pot ajudar a enfortir la cultura i els valors d'una ciutadania democràtica, facilitar la cohesió i ser instrument per a una renovació cultural.

És important valorar no només el conjunt de creacions culturals perdurables, sinó també els valors intangibles que han inspirat o inspiren diversos àmbits i manifestacions de la societat grecoromana. Convé no cenyir-se únicament a un passat llunyà i distant, per bé que pugui suscitar interès per si mateix, sinó partir també de referents actuals per copsar l'influx de la cultura grecollatina.

Cal que l'alumnat desenvolupi actituds positives envers el patrimoni. Valorar el patrimoni implica establir un compromís personal amb aquesta herència que ens envolta i que ha tingut molt a veure amb el que som ara.

La gradació per nivells té en compte l'anàlisi dels elements patrimonials grecoromans i la implicació en les propostes de reconeixement, valoració i preservació. Així, en un primer nivell l'alumne o alumna cal que contextualitzi i valori la necessitat de conservar-los. En un segon, cal que analitzi i faci propostes de conservació. I en el tercer, es demana que justifiqui el patrimoni rebut i es planteji quin podria ser el futur d'aquest llegat.

Gradació

- 3.1.** Situar en l'espai i en el temps elements del patrimoni cultural grecoromà de l'entorn propi, i valorar el motiu de la conservació.
- 3.2.** Situar en l'espai i en el temps elements del patrimoni cultural grecoromà i valorar-lo per analitzar l'herència rebuda del passat i fer propostes de conservació.
- 3.3.** Situar en l'espai i en el temps elements del patrimoni cultural grecoromà i valorar-lo per analitzar l'herència rebuda del passat i fer propostes concretes i realistes de conservació.

Continguts clau

- Principals manifestacions artístiques grecoromanes en el seu context històric.
- Patrimoni historicoartístic i cultural grecoromà, i la seva conservació.

Orientacions metodològiques

Per desenvolupar aquesta competència cal treballar a l'aula el concepte de *patrimoni cultural* com l'herència pròpia del passat, amb la qual el poble viu el present i el transmet a generacions futures. També cal posar èmfasi en la idea de patrimoni com a creació humana, amb el seu vessant temporal/històric (ens parla de la cultura grecoromana) i amb el seu vessant present (coneixement i gaudi), amb els drets i deures que suposa. També es pot tractar el concepte de *patrimoni de la humanitat* (UNESCO) i recordar que no sempre s'ha valorat el patrimoni.

Cal posar èmfasi en la contribució personal en la preservació i divulgació del patrimoni, especialment el més proper, ja que els béns i valors que constitueix el patrimoni cultural proper és l'expressió, també, de la identitat com a poble. És important que els i les alumnes siguin conscients que el patrimoni cultural inclou elements materials i immaterials, mobles i immobles, cultes i populars, i que no és un concepte estàtic i tancat sinó dinàmic i obert a tots els membres de la societat.

És bàsic visitar museus, monuments i jaciments propers. En el cas que això no sigui possible, cal emprar els recursos que ens proporcionen les TIC. També és important fer avinent i analitzar notícies que apareguin als mitjans de comunicació sobre la descoberta o conservació de jaciments, sigui grecoromans, ibers o d'altres, la qüestió és reflexionar sobre la temàtica de les actuacions sobre el patrimoni. Per exemple, es poden fer activitats que propiciïn debats com: Cal conservar totes les obres d'art grecoromanes? Qui decideix conservar-les o no? Amb quina finalitat? Si són patrimoni de tots, no haurien d'estar en el seu lloc d'origen? Per què no hi són? Es pot acompanyar amb un treball posterior amb notícies dels mitjans de comunicació sobre les descobertes de nous jaciments arqueològics o de peces grecoromanes, i el seu tractament.

S'esdevé imprescindible donar a conèixer a l'alumnat l'existència de les lleis de patrimoni, on trobar-les i explicar-los la seva finalitat.

Així mateix, seria molt interessant connectar amb associacions culturals de conservació del patrimoni. Lligat amb aquesta qüestió, també és important informar-los de l'existència d'associacions culturals dedicades a recuperar el patrimoni mitjançant la reconstrucció històrica, com per exemple els grups que van a Tarraco Viva o a altres esdeveniments del territori (Taleia, el grup de reconstrucció històrica del Museu de Badalona, etc.), per analitzar quin és el seu paper en la transmissió patrimonial. L'alumnat mateix pot fer recerca en el seu entorn d'associacions d'aquests tipus.

Es poden realitzar activitats d'anàlisi, però també de creació pròpia de notícies a partir de la investigació prèvia sobre el patrimoni proper. Aquesta darrera activitat possibilita atorgar responsabilitat i protagonisme al mateix alumnat.

Orientacions per a l'avaluació

Per tal de facilitar l'avaluació, cal disposar d'indicadors concrets que possibilitin i explicitin els ítems que es volen treballar. En el cas que ens ocupa, es tracta d'identificar, reconèixer i establir relacions entre el patrimoni que hem rebut i la seva conservació.

Per avaluar els diversos nivells d'assoliment d'aquesta competència poden ser útils indicadors com els que es descriuen a continuació.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Identifica els elements patrimonials grecoromans del seu entorn proper i els valora.	Describeix i contextualitza els elements patrimonials grecoromans del seu entorn proper i els valora.	Analitza i valora els elements patrimonials grecoromans del seu entorn proper.
Reconeix el valor de la conservació i la difusió del patrimoni cultural grecoromà.	Identifica les causes i conseqüències (econòmiques, socials, culturals, polítiques, identitàries...) que implica la conservació i la difusió del patrimoni cultural grecoromà.	Valora implicacions culturals, econòmiques i identitàries, de memòria històrica i de convivència que hi ha al darrere de la conservació i la difusió del patrimoni cultural grecoromà.
Estableix relacions temporals d'un element patrimonial grecoromà amb les diferents etapes històriques.	Compara el passat i el present dels elements patrimonials grecoromans tenint en compte diverses variables: finalitat, funció, ús, valor social, etc.	Valora la necessitat de defensar la conservació dels elements patrimonials grecoromans per afavorir el seu llegat a les generacions futures.
...	...	...

Un exemple d'activitat d'avaluació pot ser la següent:

Què en sé del patrimoni grecoromà del meu població/entorn?

Es proposa als alumnes que escriguin un article periodístic sobre la situació del patrimoni grecoromà de la seva població o entorn. Es tracta que cerquin informació sobre si hi ha restes arqueològiques, com s'han tractat i com es tracten des de la regidoria de cultura, si hi ha estudis fets, i si les solucions aportades respecten la llei de patrimoni. Finalment, quina proposta podrien fer ells de cara al futur.

El poblat iber i la vil·la romana de Valls

Et demanem que redactis un article periodístic per al setmanari del municipi sobre la situació de les restes iberes i de la vil·la romana de Valls, des del punt de vista d'un estudiant d'institut. Aquest article ha de tenir dos vessants: un, informatiu; l'altre, d'opinió personal.

Cal que et plantegis una sèrie de preguntes:

1. De quina època és el poblat iber i la vil·la romana?
2. Quan es van descobrir?
3. Quines restes queden i on estan situades?
4. Hi ha estudis d'historiadors o arqueòlegs vallencs?
5. Quin paper es diu que va tenir el poblat iber en la Segona Guerra Púnica?
6. Quines solucions s'han pres amb les restes a partir del seu descobriment?
7. Les solucions són coherents amb la llei de patrimoni?
8. Quina valoració en feu de tot plegat?

Llocs on es pot cercar informació: Institut d'Estudis Vallencs, Ajuntament de Valls, Institut d'Arqueologia de Catalunya, Valls Arqueològic, Llei de patrimoni de la Generalitat de Catalunya (Decret legislatiu 1/2002, de 24 de desembre).

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna situa l'època, l'espai i l'any de descoberta de les restes. Informa sobre algun arqueòleg o arqueòloga que hi hagi treballat. Comenta la decisió presa respecte al tractament de les restes i ho relaciona amb alguna llei de patrimoni. Dóna la seva opinió personal.

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna situa l'època, l'espai i l'any de descoberta de les restes. Informa sobre els historiadors i arqueòlegs que hi han treballat. Comenta la decisió presa respecte al tractament de les restes i ho relaciona amb algunes lleis de patrimoni. Dóna la seva opinió personal.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna situa l'època, l'espai i l'any de descoberta de les restes. Informa sobre els historiadors i arqueòlegs que hi han treballat. Comenta i justifica la decisió presa respecte al tractament de les restes i ho relaciona amb algunes lleis de patrimoni. Dóna la seva opinió personal.

Dimensió lingüística i literària

La manera d'expressar-se d'un poble, la llengua, configura la seva cosmovisió. Així mateix, la seva producció literària permet entendre l'imaginari sobre el qual se sustenta la seva cultura i el seu model social, i religiós i mitològic.

L'aproximació de l'alumnat als orígens de les llengües grega i romana, així com a la seva evolució, que conclourà en la creació de les llengües romàniques, li possibilitarà bàsicament dos aprenentatges: per una banda, conèixer l'arrel i l'evolució de les llengües pròpies o vehiculars; per l'altra, descobrir com d'important és el paper de la llengua en les relacions humanes i en la formació de qualsevol civilització.

Un coneixement mínim de la producció literària grega i romana aportarà a l'alumnat la capacitat d'identificar trets d'aquesta literatura en la pròpia, així com l'ajudarà a entendre el context social i històric de la civilització grecoromana.

Aquesta dimensió es relaciona amb les competències corresponents a les dimensions de l'àmbit lingüístic: comprensió lectora, expressió oral, comunicació oral i literària. Inclou una competència:

- **Competència 4.** Reconèixer i valorar com a llengües originàries la llengua grega i la llengua llatina, i conèixer els principals autors i autores de la seva literatura.

COMPETÈNCIA 4

Reconèixer i valorar com a llengües originàries la llengua grega i la llengua llatina, i conèixer els principals autors i autores de la seva literatura

Explicació

Aquesta competència implica conèixer l'origen de les llengües pròpies i de moltes altres que es parlen a Europa, a partir de la llengua grega i de la llengua llatina, així com el seu origen indoeuropeu. Cal aprofundir especialment en les llengües romàniques, com a filles de la llengua llatina i valorar el concepte de parentiu entre totes les llengües romàniques, específicament entre la llengua catalana i la llengua castellana. Aquesta competència implica que cal ser respectuós amb totes les llengües i aprofundir en el seu origen i evolució.

Així mateix, aquesta competència també comporta adquirir uns mínims coneixements sobre els principals autors i autores i obres de la literatura grega i llatina, i relacionar-los amb les literatures romàniques, especialment amb la literatura catalana i la castellana. Quan diem coneixements mínims, ens referim a tractar sintèticament els autors i autores més significatius del món grecoromà, però sobretot les obres que han esdevingut herència indissociable respecte a la literatura occidental i, fins i tot, mundial.

La gradació dels nivells d'assoliment d'aquesta competència té en compte l'origen i evolució de les llengües, el respecte envers la diversitat lingüística i la relació entre la literatura grecoromana i la literatura occidental. Així, en un primer nivell l'alumne o alumna hauria d'identificar l'origen indoeuropeu de les llengües grega i llatina, el llatí com l'origen de les llengües romàniques, i els autors i autores i les obres més importants de les literatures grega i llatina. En un

segon nivell, hauria de ser capaç d'aprofundir en la relació entre les llengües grega i llatina amb les llengües romàniques pròpies, i identificar trets de les obres literàries clàssiques (grecoromanes) en obres literàries de la literatura occidental. I en un tercer nivell, l'alumne o alumna hauria de ser capaç de valorar de manera raonada la influència de la llengua i la literatura gregues i llatines en les llengües i literatures occidentals, específicament en les llengües i literatures catalanes i castellanes.

Gradació

- 4.1.** Reconèixer i valorar la llengua llatina com l'origen de les llengües romàniques. Conèixer alguns dels principals autors i autores grecoromans i algunes de les seves obres més importants.
- 4.2.** Reconèixer i valorar l'evolució d'algunes paraules llatines al català i al castellà i els llatinismes més importants. Relacionar els trets principals de les literatures grega i llatina amb els de les llengües romàniques.
- 4.3.** Analitzar la influència de les llengües grega i llatina en les llengües romàniques i altres llengües parlades a Europa. Valorar la influència de la literatura grecoromana en la literatura occidental.

Continguts clau

- La llengua grega i la llengua llatina.
- Principals autors i autores i obres de les literatures grega i llatina.

Orientacions metodològiques

Per desenvolupar aquesta competència cal proporcionar a l'alumnat material significatiu sobre l'origen de les llengües clàssiques, la seva relació amb les llengües romàniques i posar l'accent en les llengües romàniques pròpies. Així mateix, cal programar activitats entorn d'una selecció de les obres més importants de les literatures grega i llatina.

És important que el docent proposi activitats que permetin als alumnes desenvolupar la seva creativitat, sigui individualment o en grup, emprant tot tipus de suports: dibuix, maqueta, musical, digital...

Es pot treballar l'alfabet i l'etimologia mitjançant exercicis diversos o taules comparatives. Quant al concepte d'indoeuropeu i llengües romàniques, es pot treballar amb exercicis, taules comparatives, mapes conceptuals i esquemes d'entrada doble.

Respecte als autors i autores i les seves produccions, les activitats poden ser diverses: lectures i comentaris de mites descrits en obres d'autors grecoromans com Ovidi o Hesíode, realització de còmics sobre l'argument del mite, comparativa entre un poema d'un autor o autora grecoromà i un autor o autora de llengua romànica (Catul versus Papasseit, per exemple), projecció d'un fragment de pel·lícula o sèrie que expliqui l'argument d'alguna obra grecoromana, creació del seu propi mite a partir dels elements dels mites clàssics treballats, etc.

Del que es tracta és, en primer lloc, que l'alumnat faci seu tant el fet que la seva llengua habitual té un passat al qual està molt lligada encara; en segon lloc, que si sap d'on vénen els ètims, podrà entendre moltes paraules cultes; finalment, que conèixer les obres grecoromanes capacita no només per reconèixer la transmissió cultural a través del temps de la literatura grecoromana a la literatura occidental, sinó també per descobrir les qüestions de fons que proporcionen els mites grecoromans en la reflexió dels temes importants de l'existència.

És molt probable que l'alumnat no hagi tractat o hagi treballat molt poc la producció literària grecoromana. Per això seria convenient enfocar aquesta producció com un element essencial de la tradició grecoromana, en un estadi molt primerenc del coneixement d'autors i autores i obres clàssiques.

Orientacions per a l'avaluació

A l'hora d'avaluar aquesta competència, cal considerar el nivell de coneixement de la seva pròpia llengua (si l'alumne o alumna és romanícoparlant) o, ben al contrari, la manca de lèxic ampli (si l'alumne o alumna no és romanícoparlant o la seva llengua materna no és indoeuropea). La introducció al concepte indoeuropeu possibilita tractar succintament les altres famílies de llengües del món, a les quals poden pertànyer les llengües maternes d'alguns dels nostres alumnes.

Per altra banda, l'avaluació dels temes literaris ha de formar part del conjunt de la tradició clàssica.

Per avaluar els diversos nivells d'assoliment d'aquesta competència poden ser útils indicadors com els que es descriuen a continuació.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Reconeix algunes paraules de les llengües romàniques que vénen del llatí.	Reconeix força paraules de les llengües romàniques que vénen del llatí.	Reconeix la majoria de paraules de les llengües romàniques que vénen del llatí.
Elabora el quadre comparatiu i constata algun fenomen fonètic.	Elabora el quadre comparatiu i constata diversos fenòmens fonètics.	Elabora el quadre comparatiu i constata la majoria de fenòmens fonètics.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Treu alguna conclusió i valora la importància de conèixer l'origen de la seva llengua per poder entendre-la millor.	Treu conclusions i constata diferències significatives entre les llengües romàniques i el llatí. Valora la importància de conèixer l'origen de la seva llengua per poder entendre-la millor.	
Coneix algun autor o autora i/o la seva obra.	Coneix algun autor o autora i/o la seva obra i en fa una valoració.	Coneix algun autor o autora i/o la seva obra, i la compara amb algun autor o autora i obra de la literatura romànica.
...	...	...

Un exemple d'activitat d'avaluació pot ser la següent:

Astèrix i Obèlix: 'qui sunt'?

Font: Capri23auto, Pixabay

- Obelix inseparabilis Asterigis amicus est. Munus eius est ingenies cippos comportare valde amat carnem aprorum. Obelix semper paratus est omnia ex manibus dimittere ut Asterigem ad novum periculum subeundum sequatur, dummodo apri et acerrimae rixae appareant.
- Obélix, est l'inséparable ami d'Astérix. Livreur de menhirs de son état, grand amateur de sangliers. Obélix est toujours prêt à tout abandonner pour suivre Astérix dans une nouvelle aventure. Pourvu qu'il y ait des sangliers et de belles bagarres.
- Obèlix. És l'amic inseparable d'Astèrix. Fa de repartidor de menhirs i li agrada d'allò més la carn de porc senglar. És capaç d'abandonar-ho tot per tal de seguir Astèrix en una nova aventura. Bo i més si no hi manquen els senglars i força batusses.
- Obelix, el inseparable amigo de Astérix. Repartidor de menhires de su estado y gran amante de los puercoespines. Obelix está siempre dispuesto a abandonarlo todo para seguir a Astérix en una nueva aventura. Sobre todo si no faltan los jabalíes y las trifulcas.
- Obélix é o amigi inseparável de Astérix. Carregador de menires de profissao e grande apreciador de carne de javali. Obélix está sempre pronto a abandonar tudo para seguir Astérix em novas aventuras. Desde que haja javalis e grandes cenas de pancadaria.

Les llengües romàniques

L'activitat consisteix a cercar paraules que s'assemblin en les diferents llengües romàniques en què parla el personatge d'Astèrix. A continuació escriu-les en aquesta taula. A la primera columna hi anirà la paraula en llengua llatina, després, a les altres columnes hi vas posant les paraules que s'hi assemblen de les llengües romàniques.

A partir del quadre resultant, en treus conclusions.

Finalment, cal que cerquis informació sobre els autors d'aquest còmic i en quina història d'un escriptor i polític molt important romà es van basar.

Llatí	Francès	Català	Castellà	Portuguès

Conclusions

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna identifica força paraules i les escriu al quadre comparatiu. Hi constata una semblança genèrica. Valora el coneixement del llatí per entendre millor la llengua pròpia. Identifica els autors i l'origen de la història que explica el còmic.

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna identifica la majoria de les paraules i les escriu al quadre comparatiu. Compara específicament la majoria de les paraules i en conclou la procedència. Valora el coneixement del llatí per entendre millor la llengua pròpia. Identifica els autors i l'origen de la història que explica el còmic i ho relaciona amb Juli Cèsar.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna identifica totes les paraules i les escriu al quadre comparatiu. Compara específicament totes les paraules i en conclou la procedència, alhora que també distingeix la variant dins de les llengües romàniques que no segueix el model llatí. Reconeix el grau d'allunyament de cada llengua romànica respecte a la llengua mare. Valora el coneixement del llatí per entendre millor la llengua pròpia. Identifica els autors i l'origen romà del còmic, ho relaciona amb Juli Cèsar i amb l'obra de l'autor a què fa referència el còmic.

Annex 1

Relació entre continguts clau i continguts curriculars

Continguts clau	Continguts curriculars
1. Geografia i organització territorial de la Grècia i Roma antigues.	<ul style="list-style-type: none"> • Principals elements de la geografia de Grècia. • Principals elements de la geografia de Roma i el seu imperi. • Els grecs i els romans a la península Ibèrica.
2. Trets més significatius de la història de Grècia i Roma.	<ul style="list-style-type: none"> • Expansió del món grec. Alexandre i l'època hel·lenística. • Expansió romana: guerres púniques i conquesta d'Hispania.
3. Organització política en el món antic, principals sistemes de govern.	<ul style="list-style-type: none"> • El concepte de polis i la seva evolució. • La monarquia, la república i l'imperi. • El <i>cursus honorum</i>. • El sistema de l'esclavitud.
4. La societat en el món antic.	<ul style="list-style-type: none"> • Urbanisme grec i romà, edificis urbans representatius i obres públiques més importants. • Aspectes de la vida quotidiana (lleure, costums, relacions familiars i socials).
5. Presències femenines i el seu llegat en el món grecoromà.	<ul style="list-style-type: none"> • La dona a Grècia. • La dona a Roma.
6. Principals manifestacions artístiques grecoromanes en el seu context històric.	<ul style="list-style-type: none"> • Arquitectura. • Escultura. • Pintura. • Valoració estètica. • Estils i llenguatges expressius. • Imatges i referents estètics grecoromans.
7. Mitologia grecoromana i religió.	<ul style="list-style-type: none"> • El culte. • El panteó olímpic. • La vida d'ultratomba.
8. Patrimoni historicoartístic i cultural grecoromà, i la seva conservació.	<ul style="list-style-type: none"> • Elements que configuren l'art clàssic i els canvis i continuïtats entre Grècia i Roma. • Elements patrimonials de l'època clàssica a Catalunya. • Els museus i els jaciments arqueològics. • Conseqüències dels criteris de conservació del patrimoni.
9. La llengua grega i la llengua llatina.	<ul style="list-style-type: none"> • Les famílies lingüístiques i l'indoeuropeu. • L'alfabet grec i l'abecedari llatí. • La llengua grega i els hel·lenismes. La pervivència etimològica. • Principals fenòmens en l'evolució de la llengua llatina a les llengües romàniques: etimologia bàsica.
10. Principals autors i autores i obres de les literatures grega i llatina.	<ul style="list-style-type: none"> • Homer, Hesíode, Safo. • Catul, Virgili, Ovidi.

Annex 2

Competències i nivells de gradació

	Competències	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Dimensió temporal i espacial	1. Relacionar els diferents models d'organització política, social, econòmica i territorial del període grecoromà amb el moment històric actual.	1.1. Situar en el temps i en l'espai la civilització grega i romana, assenyalar els elements més rellevants dels models d'organització d'aquesta civilització i relacionar-ho amb l'actual.	1.2. Situar en el temps i en l'espai la civilització grega i romana, i contrastar-ne les similituds i diferències amb l'actual.	1.3. Situar en el temps i en l'espai la civilització grega i romana, i treure conclusions del contrast entre aquestes civilitzacions i diversos moments històrics actuals.
Dimensió patrimonial	2. Interpretar les cosmovisions que contenen les manifestacions culturals grecoromanes i establir vincles amb els temps actuals.	2.1. Explicar les cosmovisions grecoromanes a través de la identificació d'algunes característiques de diverses manifestacions culturals i relacionar-les amb l'època actual.	2.2. Explicar les cosmovisions grecoromanes a través de la comparació de diverses manifestacions culturals i relacionar-les amb l'època actual.	2.3. Explicar les cosmovisions grecoromanes a partir del contrast de manifestacions culturals i relacionar-les amb l'època actual.
	3. Valorar el patrimoni cultural grecoromà com a herència rebuda del passat, per defensar-ne la conservació.	3.1. Situar en l'espai i en el temps elements del patrimoni cultural grecoromà de l'entorn propi, i valorar el motiu de la conservació.	3.2. Situar en l'espai i en el temps elements del patrimoni cultural grecoromà i valorar-lo per analitzar l'herència rebuda del passat i fer propostes de conservació.	3.3. Situar en l'espai i en el temps elements del patrimoni cultural grecoromà i valorar-lo per analitzar l'herència rebuda del passat i fer propostes concretes i realistes de conservació.
Dimensió lingüística i literària	4. Reconèixer com a llengües originàries la llengua grega i la llengua llatina, i conèixer els principals autors i autores de la seva literatura.	4.1. Reconèixer i valorar la llengua llatina com l'origen de les llengües romàniques. Conèixer alguns dels principals autors i autores grecoromans i algunes de les seves obres més importants.	4.2. Reconèixer i valorar l'evolució d'algunes paraules llatines al català i al castellà i els llatínismes més importants. Relacionar els trets principals de les literatures grega i llatina amb els de les llengües romàniques.	4.3. Analitzar la influència de les llengües grega i llatina en les llengües romàniques i altres llengües parlades a Europa. Valorar la influència de la literatura grecoromana en la literatura occidental.

Annex 3

Portals de referència del Departament d'Educació

Portal	Descripció
XTEC	<p>La Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC) és la xarxa telemàtica del Departament d'Educació al servei específic del sistema educatiu de Catalunya i ofereix els apartats següents: Recursos, Centres, Currículum i orientació, Comunitat, Formació, Projectes, Innovació, Serveis educatius, Atenció a l'usuari i La meva XTEC.</p> <p>Adreces URL: http://xtec.gencat.cat/ca/inici/ http://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/eso/</p>
ALEXANDRIA	<p>Alexandria és una biblioteca de recursos desenvolupada pel Departament d'Educació regida pel principi de cooperació que permet pujar alguns tipus de materials educatius digitals, com ara cursos Moodle, activitats per a PDI, entre d'altres, per facilitar la seva posterior localització i intercanvi.</p> <p>Adreça URL: https://alexandria.xtec.cat/?lang=es</p>
ARC (Aplicació de Recursos al Currículum)	<p>Espai estructurat i organitzat que permet accedir a propostes didàctiques vinculades als continguts del currículum i que ajuden a avançar en l'exemplificació de les orientacions per al desplegament de les competències bàsiques.</p> <p>Adreça URL: https://apliense.xtec.cat/arc/</p>
ATENEU	<p>Ateneu és l'espai de formació que recull els materials elaborats per a les activitats formatives, recursos metodològics i documentals, eines per treballar a les aules i tutorials.</p> <p>Adreça URL: http://ateneu.xtec.cat/wikiform/wikiexport/cursos/index</p>
EDU365	<p>L'Edu365 és el portal del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya adreçat a l'alumnat de les escoles i instituts del país i les seves famílies, tot i que qualsevol usuari pot fer ús dels recursos que hi apareixen.</p> <p>Adreça URL: http://www.edu365.cat/eso/llati/index.html</p>
MERLÍ	<p>Merlí és el catàleg de recursos educatius digitals i físics de la XTEC 2.0 del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, amb l'objectiu de proporcionar a la comunitat educativa un entorn de catalogació, indexació i cerca de materials didàctics.</p> <p>Adreça URL: http://merli.xtec.cat/merli/cerca/directoriInicial.jsp</p>

Portal	Descripció
XARXA DOCENT 2.0	<p>La Xarxa Docent és una xarxa social de docents i per als docents. Els objectius principals d'aquest espai d'acompanyament virtual són:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Oferir suport i acompanyament didàctic i pedagògic al professorat per a la incorporació de les TAC. 2. Oferir informació rellevant relacionada amb els aspectes docents i de gestió d'aula amb eines i recursos multimèdia. 3. Compartir i difondre coneixements i experiències entre tots els docents participants. 4. Crear una comunitat de pràctica orientada a l'aprenentatge entre iguals. <p>Adreça URL: http://educat.xtec.cat</p>
MARC EUROPEU COMÚ DE REFERÈNCIA	<p>El Marc europeu comú de referència proporciona unes bases comunes per a l'elaboració de programes de llengua, orientacions curriculars, exàmens, llibres de text, etc., a tot Europa. Descriu d'una manera exhaustiva el que han d'aprendre a fer els aprenents de llengua per utilitzar una llengua per a la comunicació i els coneixements i habilitats que han de desenvolupar per ser capaços d'actuar de manera efectiva. El Marc europeu comú de referència també defineix els nivells de domini de la llengua, que permeten mesurar el progrés dels aprenents en cada estadi de l'aprenentatge i durant tota la vida.</p> <p>Adreça URL: https://llengua.gencat.cat/ca/serveis/informacio_i_difusio/publicacions_en_linia/classific_temes/temes_materials_didactics/marc_europeu_de_referencia_per_a_les_llengues</p>